

ЗВІТ ПРЕЗИДІЇ АЕН УКРАЇНИ НА ЩОРІЧНИХ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРАХ
12-13 травня 2017 р.

Шановні колеги!

Дозвольте почати з приємного. Дозвольте вшанувати наших гостинних господарів і вручити Почесну відзнаку нашої академії – Золоту медаль ім. М.І. Туган-Барановського ректору Національного університету державної фінансової служби України, академіку нашої академії Пашку Павлу Володимировичу за значний особистий внесок в підготовку кадрів.

На виконання постанови наших Зборів щодо вшанування пам'яті Миколи Григоровича Чумаченка подовжено нагородження медаллю імені першого Президента АЕН України «За значний внесок в економічну науку». Цього року дозвольте вручити цю нашу відзнаку ВОЛОДИМИРУ ЯКОВИЧУ ОМЕЛЬЧЕНКУ – за багаторічну працю заступником декана економічного факультету Донецького національного університету.

В Тернополі проведена чергова Всеукраїнська науково-практична конференція присвячена М.Г. Чумаченку, в Інституті економіки промисловості НАН України готується до друку черговий збірник наукових праць «П'ять Чумаченківські читання», який вже став щорічним у відділенні нашого інституту, яким керував М.Г. Чумаченко. Хочу також нагадати що ми запланували до 95-ї річниці з дня народження Миколи Григоровича Чумаченка видати монографію «Академік М.Г. Чумаченко у споминах і роздумах сучасників», тому ще раз прошу й закликаю всіх у кого є що запропонувати Президії АЕН України, як колективному упоряднику матеріалів для цієї книги, по можливості поквартитися з передачею матеріалів. Прохання подавати відскановані матеріали і тексти в електронній та роздрукованій формі на нову адресу Президії в м. Києві по вул. Желябова 2, к.304.

Але життя не зупиняється, час плине. Ми можемо чесно пишатися тим, що на протязі всього цього часу не були осторонь, а завжди намагалися надати посильну допомогу керівництву країни та її регіонів. Не був виключенням і минулий рік. Можна не сподіватися, що нинішній рік ще раз жорстко протестує владу на її здатність створити реальний майданчик для зростання національної економіки. Попри незначну макроекономічну стабілізацію, у 2016 р. Україні так і не вдалося створити базу для впевненого економічного підйому. Тому і цього року перед вітчизняною економікою стоять декілька викликів, від адекватної відповіді на які залежатиме доля нашої країни в найближчі кілька років. Серед них – необхідність істотного нарощування обсягів експорту, залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій, стабілізація банківського сектору, зниження боргових ризиків та інші.

Минулий 2016 р. приніс перші ознаки слабкої макроекономічної стабілізації та виходу з рецесії. Економічне зростання, за оцінками Міністерства економічного розвитку і торгівлі, склало 1,8%. Загальмувалися темпи інфляції (12,4% рік до року в грудні 2016 р.) і девальвації (за 2016 р. курс гривні стосовно долара знизився на 13,3%). Платіжний баланс залишається додатним, і після дворічного стрімкого падіння почала зростати

реальна заробітна плата (+8,4% рік до року в листопаді 2016 р.). Однак говорити про остаточне видужання економіки зарано. Слабке економічне зростання торік було досягнуте на основі дуже низької статистичної бази. Однією з ознак млявої економічної активності є високий рівень безробіття. У третьому кварталі 2016 р. він залишався на рівнях, близьких до історичних максимумів, і становив 8,8% (що на 0,2% вище порівняно з аналогічним періодом 2015 р.). Цього року рівень безробіття також залишиться близьким до 9%. Навіть до початку 2020 р. при зростанні економіки відповідно до урядових прогнозів (3% у 2017 р. і 4% у 2018–2019 рр.) Україна ще не досягне рівня 2013 р. (становитиме тільки 95,2%).

Великий економічний розрив між Україною і європейськими сусідами з ЄС зберігається і загрожує подальшим збільшенням. На початок 2016 р. подушовий ВВП в Україні становив приблизно 1/6 від рівня Польщі. Для скорочення розриву хоча б до 1/2 Україні потрібно зростати значно швидше – не менш як 30 років із темпами приросту 6% на рік. **Створення умов для такого динамічного зростання на середньострокову перспективу і має бути критерієм успіху при оцінці економічної політики як цього, так і на наступні роки.**

На жаль, у 2016 р. в Україні так і не було створено базу для швидкого економічного підйому. Економіка залишається ослабленою через негативні наслідки АТО, деіндустріалізації, фінансового шоку, зниження купівельної спроможності громадян і поганого інвестиційного клімату. Встановлення міцного миру в Донбасі політичними інструментами та реінтеграція поки що не контрольованих Україною територій залишиться головним політичним завданням 2017 р. Крім того, існують і інші проблеми, які необхідно вирішити в найкоротші терміни.

По-перше, потрібен позитивний перелом у динаміці експорту. Експорт падає четвертий рік поспіль і становить трохи більше половини від рівня 2013 р. Зона вільної торгівлі з ЄС поки що не стала компенсатором втрат від руйнування торговельних зв'язків із країнами СНД. Тільки за січень–листопад 2016 р. експорт у країни СНД упав на 24,2% (1,734 млрд дол.), а в країни ЄС зріс лише на 3,1% (0,367 млрд дол.). Це суттєво обмежує зростання малої відкритої економіки України, розмір якої в доларовому обчисленні за останні три роки й так стиснувся більш як удвічі. **Було б найвогнішче сподіватися, що очікуване позбавлення внутрішнього попиту стане основним драйвером економіки країни.** Треба переходити до більш прагматичної та масштабної підтримки експорту, у тому числі при виході на європейські ринки та ринки третіх країн, зокрема Азії та Африки. Вибір інструментів визначатиметься наявними фінансовими ресурсами й мистецтвом використовувати в національних інтересах підписані країною міжнародні угоди. Прийняття наприкінці минулого року рішення про створення Експортно-кредитного агентства – крок у правильному напрямку. Щоправда, початок діяльності агентства можуть перенести на 2018 р. Перед урядом постає непросте завдання довести міжнародним партнерам необхідність цього ін-

струменту для підтримки вітчизняного експорту або запропонувати новий. Саме реальний прорив в обсягах експорту має стати одним з індикаторів успіху цього року.

Другий виклик пов'язаний із необхідністю істотно наростити внутрішні і зовнішні інвестиції. За перші три квартали 2016 р. капітальні інвестиції збільшилися на 16,9%. Однак це підвищення досягнуте з дуже низької бази. Рівень капітальних інвестицій торік залишився на 16% нижчим за рівень 2013 р., не відповідаючи завданню забезпечити стійке зростання. Частка валового накопичення основного капіталу (інвестицій) у ВВП за дев'ять місяців 2016 р. в Україні становила 13,5% (2014 р. — 14%, 2015 р. — 12%). Нормальним для підтримки економічного зростання вважається показник хоча б 20% ВВП. А у швидкозростаючих країнах цей показник значно вищий (наприклад, у Китаї — понад 45%, Індонезії — 33, Південній Кореї — 30%). Джерела інвестицій поки що вкрай обмежені. Частка валових внутрішніх заощаджень низька: за підсумками 2015 р. — 13,5% ВВП в Україні порівняно з 23,5% у Польщі. Незважаючи на зростання гривневого кредитування підприємств, сумарний кредитний портфель за 2016 р. знизився. Зовнішні ринки для нових комерційних запозичень залишаються закритими (розміщення 25 січня Kernel п'ятирічних облигацій на 500 млн дол. точно не стане масовим явищем). Фондовий ринок узагалі зник з радарів інвесторів. Незважаючи на наявність двох рад по роботі з інвесторами (при президентові і прем'єр-міністрі), інвестори в Україну не поспішають. Левова частка припливу прямих іноземних інвестицій (2,2 млрд з 3,8 млрд дол. за 2016 р.) пішла на рекапіталізацію банків з іноземним капіталом, а не в реальний сектор.

Розрекламовані кроки з дерегуляції, на яку зробила ставку нинішня влада, ситуації кардинально не змінили. Бізнес-клімат залишається несприятливим, а довіра потенційного інвестора до країни — низькою. Про це, зокрема, свідчить індекс інвестиційної активності ЕВА, який залишається в негативній зоні, знизившись з 2,88 у першій половині 2016 р. до 2,85 — у другій. За індексом комфортності ведення бізнесу Forbes у 2016 р. Україна посіла 74 місце зі 139 країн (у 2015 р. — 61 зі 144 країн). Причини старі — незахищеність прав власності, недовіра до судів (63% населення, за опитуванням, проведеним проектом "Відкритий суд"), рейдерство, висока корупція.

Без кардинального поліпшення захисту прав власності й бізнес-клімату не можна побудувати платформу для динамічного економічного розвитку країни. Боротьба з корупцією та продовження судової реформи мають отримати новий імпульс у реалізації вже прийнятих законів. Однак критерієм успіху, а отже, сигналом для інвестора стане не поява ще однієї ради інвесторів і навіть не гучна "посадка" 2–3 корупціонерів. Цим критерієм має стати прихід в Україну цього року двох-трьох великих якірних іноземних інвесторів, готових вкласти свій капітал у нефінансовий сектор країни.

Третій виклик залишається в банківській сфері. Банківська криза з відставкою голови НБУ Валерії Гонтаревої не закінчилася й продовжує генерувати системний фінансовий ризик. Банки не кредитують реальний сектор економіки і продовжують зазнавати збитків (-18,9 млрд грн за 11 місяців 2016 р.). Реальна частка поганих кредитів у великих банках "зашкалює" за 50%, а з валютної іпотеки фізосіб становить і всі 80–85%. Третій рік триває так зване «очищення» банківської системи, і націоналізація найбільшої фінуста-

нови в країні — Приватбанку — показала, що цей процес також ще далекий від завершення. Потрібна скоординована робота НБУ, уряду й коаліції із завершення реабілітації банківського сектору. Перебіг націоналізації "Привату" і мінімізація пов'язаних з цим процесом ризиків, а також зусилля щодо захисту прав кредиторів, розчищення балансів банків у 2017 р. стануть тестом на здатність влади відновити здорове кредитування економіки. І якщо при черговому декларуванні доходів вищими держчиновниками мільйони їхнього "кешу" добровільно перетворяться на вклади в українській банківській системі, можна буде сказати, що ми на правильному шляху.

Четвертий виклик пов'язаний зі зростаючими борговими ризиками. За оцінками МВФ, сумарний держборг на кінець 2016 р. перевищив 90% ВВП. З урахуванням націоналізації Приватбанку у 2017 р. цей показник може досягнути 95% ВВП. Зростає бюджетна "ціна" обслуговування держборгу: з 3,3% ВВП у 2014 р. до 4,6% 2016 р. Піки виплат за кредитами МВФ настануть у 2018 р., а за реструктуризованими єврооблігаціями — у 2019 р. Усього в 2017–2019 рр. Україна повинна погасити за зовнішніми боргами близько 14 млрд дол., у тому числі 11,4 млрд — у 2017–2018 рр. Для порівняння: золотовалютні резерви (ЗВР) НБУ на кінець 2016-го становили лише 15,5 млрд дол. Чи готова економіка країни до "боргового шоку"? Збереження макроекономічної, а також боргової стабільності прямо залежатиме від продовження співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями (МФО) і здатності максимізувати для країни плоди цього співробітництва. У цьому плані на жаль **альтернативи зовнішньому фінансуванню України донорами поки що немає.** За останні три роки Україна одержала від міжнародних фінансових організацій (МФО) 17 млрд дол. на макростабілізацію. Але це не безоплатна допомога, а кредити (нехай і за пільговою ставкою), які треба видавати. Тому українській владі вже давно час перестати розглядати програму цього співробітництва виключно як "кубишку" для покриття короткострокових розривів у фінансуванні. Ця програма має стати якорем і інструментом для глибоких інституціональних та структурних змін, які **закладають базу для стійкого зростання і можливості розраховуватися за боргами у майбутньому.** Якщо це правило не працює, отже, треба міняти виконавців програми чи її наповнення, або і те й інше.

Протягом звітного періоду Президією нашої академії, дев'ятьма відділеннями та шістьма регіональними центрами, членами академії проведено значну роботу, спрямовану на підготовку пропозицій з метою виведення економіки країни з кризи та реалізації курсу реформ, спрямованого на модернізацію сучасного суспільства.

Члени нашої Академії активно працювали над науковими розробками та практичним втіленням у життя заходів та програм реформування економіки, брали участь у науковому супроводженні соціально-економічних перетворень, дослідженні проблем прогнозування та стратегічного планування розвитку вітчизняної економіки, ліквідації її структурних диспропорцій, розвитку людського потенціалу, а також науковому обґрунтуванню вирішення проблем економічної інтеграції, в контексті викликів світової рецесії та очікувань другої хвилі світової економічної кризи, визначення пріоритетних напрямів модернізації суспільства, економічної і соціальної політики в загальнодержавному та регіональному вимірах.

Події останніх трьох років у Криму і на Донбасі перевернули все шкереберть. Загалом реальний стан справ підтверджує подальше сповзання країни в рецесію, поглиблення відтворювальних диспропорцій в економіці, погіршення стану державних фінансів та зростання корупційної і рейдерської активності в усіх сферах господарювання і суспільного життя. Ситуація ускладнюється деструктивними діями «критиків влади» та поширенням негативних настроїв, що стримують розвиток як держави, так і особистості. Крім того не можна не помічати й того, що пліч-о-пліч із руйнуванням духовним іде руйнування економічне. Практично вичерпано величезний промисловий багаж, що дістався нам від радянської епохи. Країна стрімко втрачає залишки своїх високотехнологічних виробництв, конкурентні галузі, ринки, переваги. Україна, що продовжує хворіти духовно, все більше набуває ознак і економічної катастрофи. Нам, вченим-суспільствознавцям, необхідно формувати суспільну думку про те, що подолання кризових явищ та відновлення позитивної динаміки розвитку досягатиметься лише спільними зусиллями держави і суспільства, з урахуванням глобальних викликів, оскільки, на жаль, економічна криза у світі також ще не подолана.

На мою думку, революційні події на Майдані, як і будь-яка буржуазно-демократична революція мали привести до розширення можливостей та ініціативи людей бізнесу, до розвитку креативного середнього класу (який в Україні поки що становить на жаль близько лише 10–12% від населення). Середній клас є зазвичай носієм демократичних цінностей. Демократія сильна в країні тоді, коли вона усвідомлюється як інструмент для досягнення цілей у руках середнього класу. Це — прописні істини. Якщо ми зараз реально відмовляємося від промислової складової, від розвитку економічного потенціалу країни, від нових прозорих форм ведення бізнесу, значить, процес, який назвали Революцією не став таким за своєю суттю, а став звичайним «бунтом опозиції»?

Говорімо відверто: у більшості сучасних українців — абсолютно утриманський підхід до євроінтеграції. Мовляв, ми станемо частиною Європи, і Європа зробить нас багатими. До речі, цей же підхід соціологи спостерігали й у ряді інших переважно православних країн — у Болгарії, Румунії, Греції, деяких держав колишньої Югославії. Свого часу Радянський Союз привчив свої «країни-сателіти» — як власні республіки, так і країни Ради Економічної Взаємодопомоги (РЕВ), до багаторівневого патерналізму й утриманства. Але ж Євросоюз не благодійна організація, яка перейматиметься питанням, як їм облаштувати Україну. Керівництво ЄС навряд чи прокидається зі словами: "Що ти зробив для України?". Та й чинник Росії — до останніх часів — найбільшого ринку й торговельного партнера — постійно тяжітиме над гаслами про одвічну європейськість України. За оцінками експертів втрати від розриву торговельно-економічних зв'язків з Росією можуть скласти до \$7 млрд в рік. При цьому йдеться про відносно високотехнологічний експорт, втрата якого не може бути компенсована зниженням мит на експорт в Євросоюз, куди Україна поставляє переважно сировину, напівфабрикати і інші товари з низькою доданою вартістю. У цих умовах заходи, спрямовані, як стверджують в Кабміні, на «подолання катастрофи», а по суті, на отримання за будь-яку ціну кредиту МВФ, ще більше знекровлять економіку, поставлять громадян на грань або навіть за грань виживання. Національна валюта за минулий рік вже знецінена майже втричі що призвело до

сплеску цін. Зростання тарифів ЖКГ, суворе економія витрат у бюджетній сфері і сфері соціальних виплат добуть споживання, за рахунок якого економіка якось трималася останніми роками.

В останні роки тональність дискусій на європейських міжнародних форумах відчутно змінюється. На тлі потужних трендів європесимізму на європейських теренах і невизначеності майбутньої політики нової адміністрації США як щодо України, так і щодо ЄС європейські експерти відчутно розгубили звички зверху докоряти Україну за зволікання в реформах і зосереджені на пошуках нової моделі для самого Євросоюзу. Механізми останнього також яскраво продемонстрували свою неідеальність і потребують термінової модернізації, особливо у світлі низки майбутніх виборів у провідних країнах ЄС. У цих умовах консолідованість позицій у ставленні до України помітно ослабла, що, зокрема, продемонстрував і нещодавній традиційний, уже десятий Форум Європа—Україна, що відбувся наприкінці січня у польському Жешуві.

Гасло, під яким готувався форум, — "Шанс, який не можна втратити", виглядав настільки неоднозначно-символічно, що організатори навіть не ризикнули розмістити його в остаточних документах заходу. Вочевидь уже не лише Україна перебуває під ризиком втратити європейське майбутнє, а й у самому Євросоюзі реальною є криза подальшої перспективи. Поки що ця криза, як правило, підсилює сумнозвісну "втому від України". Проте, як відомо, спільність проблеми — перша сходинка на шляху до знаходження спільного рішення. Щоб усвідомити суть єврошансу для України, потрібно насамперед правильно зрозуміти підґрунтя та мотивацію європейських прагнень суспільства. І перш за все відмовитися від спрощеного розуміння членства в ЄС як нібито мети, що спонукала суспільство до радикальних змін. Між тим на Євромайдан(и) сотні тисяч людей вивели мотиви значно більш приземлені. Люди небезпідставно сподівалися, що рух у напрямі євроінтеграції і насамперед Асоціація з ЄС стануть важелем, який дасть змогу вийти з пастки корупції та неінклюзивної влади, і водночас мотиватором для самої влади, що спонукатиме її до бажаних суспільством змін.

Збунтувавшись проти неінклюзивної олігархічної моделі, українське суспільство ще нерідко залишається в полоні тієї дитячої хвороби, коли здається, що інклюзивності можна досягти, коли щось відібрати в одних і роздати іншим. Проте інституційний перехід має завершитися введенням прагнення до справедливості у конструктивне русло, яке являє собою європейська модель розвитку, що історично формувалася саме на засадах інклюзивності, базується на верховенстві права, консолідованості та конструктивній кооперації спільнот, виходячи зі спільних інтересів. А отже, й реальний успіх чи неуспіх євроінтеграції оцінюватиметься суспільством за цими критеріями. І саме їх невиконання, а зовсім не технологічні та безпосередньо дотичні лише до незначної частки суспільства зволікання з безвізом чи ненадання перспективи членства, сприйматимуться (і сприймаються) суспільством як реальна зрада.

Найбільша, майже фатальна помилка Європи сьогодні — в тому, що вона досі недооцінює нинішній рівень української ідентичності. В ЄС досі бояться повернення України в русло пострадянського розвитку, відмови від проєвропейської орієнтації. Якби розуміння незворотності змін в Україні у партнерів з ЄС усе ж існувало, вони мали би підстави активніше підтримувати конкретні зміни в нашій країні, ширше за-

лучати до своїх проєктів і цим зміцнювати її євроінтеграційну орієнтованість. На жаль, обмеженість як міждержавних, так і міжособистісних контактів такому розумінню не сприяє. Виступаючи на форумі в Жешуві, колишній прем'єр-міністр Литви Андрюс Кубілюс відзначив реальність концептуальної кризи в Україні: внаслідок агресії з боку РФ суспільство вже в жодному разі не прийме проросійського вектора розвитку, проте розчарування у можливості досягти згаданих вище сутнісних змін через прогрес євроінтеграції може призвести також до втрати популярності і європейського шляху. Тому спільнота зрештою може схилитися до вибору третього шляху. Від себе зазначимо, що, припинивши реформи за європейським зразком, цей третій шлях де-факто дуже швидко скотиться до нової версії олігархічної моделі націонал-популістського розливу.

Отже, час для європейського шансу України не безмежний. Показовим є урок Молдови. Два десятиліття тому вона теж була євроорієнтованою країною й навіть поплатилася за цю орієнтацію територіальною цілісністю та втратами у громадянській війні. Зараз Молдова демонструє, що відбувається з країною, яка на довгий час зависає у перехідному періоді, й суспільство перегоряє, позбавлене бонусів послідовного прогресу в євроінтеграції.

Щоб розпізнати, в чому полягає шанс для Європи, потрібно усвідомити, що підґрунтя сучасного єроскептицизму полягає у **розмиванні головної конкурентної переваги європейської моделі — її інклюзивності.** Загравшись у віртуально-бюрократичні побудови, європейські чиновники банально втратили курс динамічних змін, що в останнє десятиліття відбулися у глобалізованій економіці, яка дедалі міцніше ґрунтується на мережевих засадах, і не помітили, як єврорегуляції перетворилися на гальмо розвитку спільноти, бо розвиток економіки пішов шляхом, який потребує іншої політики. Євроінтеграція у такому виконанні стала сприйматися як чинник витіснення значних соціальних груп із продуктивних суспільних процесів. Це різко послабило європейську ідентичність національних спільнот, викликавши масовий єроскепсис і відцентрові рухи. І все ж дуже важливо усвідомлювати минушість нинішньої кризи євроідентичності. Втрата інклюзивності, звужуючи горизонт мислення особистості, закономірно веде до поширення популярності націоналізму, а відтак, і націонал-популізму. Проте логіка розвитку досить швидко підштовхне розвинений світ до розуміння, що в сучасних економіках досягнення динамізму національного розвитку як основні об'єкти тим же націонал-популістами створення робочих місць, зростання доходів і потужності національної економіки вже нерозривне з участю вітчизняних компаній у глобальному поділі праці. Що знову поставить на перше місце порядку денного розбудову глобальної та регіональної співпраці.

До речі, найбільш зрозуміло це новим членом ЄС. Якщо об'єктивно поглянути на останні два з половиною десятиліття їхньої історії, то побачимо показову історію успіху їхніх євроінтеграційних реформ для національного розвитку. І сьогодні вони перебувають у перших рядах прибічників *реформування* Євросоюзу, чим демонструють приклад оптимізму багатьом зараженим "вірусом Брекситу" політикам і спільнотам Старої Європи.

Відновити європейську ідентичність національних спільнот можливо лише через відновлення інклюзивності європейської моделі. Економічним підґрунтям для цього є становлення нової мережевої економіки, в

якій головну роль відіграє людина і яка, відтак, є органічно інклюзивною. Ідеологія реіндустріалізації Європи на основі становлення такої нової економіки вже поступово впроваджується у рамках концепції промислового ренесансу, ухваленої Європарламентом у 2013 р. Серед нових джерел інклюзивності для перезавантаження європейського проєкту у широкому вимірі варто також розглядати розвиток малого бізнесу та підприємництва як оптимальних цеглинок для побудови мережевої економіки, зокрема сприяння їй включенню до міжнародної співпраці (що втілюється шляхом реалізації Акта малого бізнесу ЄС), підтримку розвитку локальних спільнот, зокрема через розширення транскордонної співпраці (єврорегіони), а також відтворення сучасного продуктивного соціального капіталу, здатного будувати комунікації в рамках мережевої економіки.

Проте надати довгостроковий вимір глибоким структурним змінам європейської економіки можливо лише через забезпечення дифузії сучасних цифрових технологій (Індустрії 4.0) до широкого спектра секторів економіки нижчих технологічних укладів. Останні представлені в основному у країнах європериферії та, найпоказовіше, в Україні. З одного боку, в умовах вичерпаності традиційних конкурентних переваг цифрова модернізація галузей є вельми прибутковою й має зацікавити інвесторів, а також формуватиме нові ринки для європейської продукції як інвестиційного, так і споживчого призначення. З іншого — підвищення ефективності використання ресурсів країни-реципієнта генеруватиме нові доходи, а отже, прискорюватиме економічну динаміку та зростання добробуту. Утворюватиметься синергійний ефект для розширення економічних взаємозв'язків, які, у свою чергу, створять нове підґрунтя європейської ідентичності. Завдяки створенню наскрізних проєктів і коопераційних ланцюгів формуватиметься новий вимір регіональної конкурентоспроможності, що є актуальним в умовах мультіполярного світу.

Слід наголосити, що така модель кооперації в жодному разі не означатиме посилення ресурсної експлуатації периферійних країн. Навпаки, сучасна мережева економіка максимально зближує виробника і споживача, зменшує сировинно-ресурсну залежність через зростання ефективності використання ресурсів та зміну самої їх структури, в якій на перших ролях перебувають праця, інтелект, інформація тощо. Важливо, що на цих напрямках і Україна, і Європа можуть разом шукати шляхи вирішення спільної проблеми неінклюзивності. І на залученні до цього пошуку могла б бути побудована нова стратегія щодо України, яка нині втрачена через припинення процесу розширення Євросоюзу, а отже, неможливість запропонувати нашій країні визначену перспективу єврочленства.

Наразі ключовою перешкодою для залучення України до такої ланцюгової співпраці є проблема корупції, яка різко знижує ефективність влади та привабливість кооперації. Будучи зацікавленим у поглибленні співпраці з Україною як важелі відновлення інклюзивності розвитку, ЄС може перейти від пасивного вичікування, доки українська спільнота спроможеться власноруч подолати корупцію, до інтенсифікації впровадження європейських практик діяльності органів влади і суспільства, які, будучи продуктивнішими для суспільства, мають витіснити корупційні механізми. Зрозуміло, що для цього Європі потрібно буде зробити важливий концептуальний крок — усвідомити, що Україна виросла з коротких штанців безмовного одержувача інструкцій з європейського центру і потроху на-

буває власної суб'єктності — не лише на рівні влади, а головне, на рівні громадянського суспільства. **Подальше зміцнення суб'єктності України як партнера ЄС потребуватиме паралельного руху за двома напрямками.** *По-перше*, потрібна потужна участь ЄС в інституційній модернізації України, впровадженні інституційних механізмів поглиблення євроінтеграції, залученні до процесів вирішення проблем загальноєвропейського рівня, поширенні комунікацій на рівнях держави, територіальних громад, бізнесу та особи. Зазначеним змінам слід сприяти на таких напрямках:

- розробка механізмів дорадчої участі України на етапах підготовки рішень у групах і комітетах Європейської комісії (за прикладом участі Норвегії);

- створення розширеної експертної групи щодо оцінки перебігу та проблем реалізації Угоди про асоціацію, подальшого розширення співпраці України та ЄС;

- інтенсифікація надання технічної допомоги органам державного управління та місцевого самоврядування України в формуванні адекватних практик їхньої діяльності;

- формування спільних інститутів розподілу та контролю за використанням міжнародної допомоги Україні;

- розвиток кооперації з дипломатичними відомствами країн ЄС щодо системної підтримки засобами економічної дипломатії українських експортерів на європейських товарних ринках;

- створення механізмів міжнародної співпраці малих і середніх компаній України та країн ЄС;

- поглиблення транскордонного співробітництва, насамперед на основі якнайповнішого використання інструментарію євро регіонів;

- сприяння розширенню контактів між діловими об'єднаннями України та країн ЄС;

- розширення міжособистісних контактів на основі впровадження безвізового режиму для України та взаємного сприяння розвитку транспортних комунікацій.

По-друге, в Україні час вивести питання євроінтеграції із сфери зовнішньої політики, де дипломати-професіонали обговорюють юридичні тонкощі укладання та реалізації угод. Мають відбуватися загальний пошук спільного сенсу реалізації євроорієнтованих та інтеграція у європейські дискурси різних сфер життя. Євромайдан, по суті, уже розпочав таку конверсію євроінтеграції, проте потім процес знову відійшов до сфери відповідальності професіоналів-дипломатів. Наразі діалогу всередині країни з цього приводу практично немає, відтак, не формується інституційна готовність суспільства до євроінтеграції, а романтичні євроочікування дедалі драматичніше розходяться з прагматичними євровикликами.

Щоб дати гідні відповіді на сучасні виклики потрібно зрозуміти та на всіх рівнях державного управління доводити одне: Україна повинна вести переговори з Європою на рівних, а не як бідна родичка. Але для цього вона має відбутися не як об'єкт європейської політики, а як суб'єкт регіональної політики. Україні для початку треба зробити все, аби стати регіональним лідером (для прикладу врівень з Польщею та Туреччиною), запропонувати на світових ринках унікальний конкурентоспроможний продукт із високою доданою вартістю, стати цікавою як політичний (і геополітичний) партнер, і тільки тоді можна порушувати з активних позицій будь-які інтеграційні питання.

Економічні й торговельні пропозиції, що їх нині диктує Євросоюз, м'яко кажучи, не завжди вигідні Україні. Це гра в одні ворота зі свідомо зрозумілим пере-

можем. Насправді складається враження, що Європа віддаляється від України, попри запевняння в близькому безвізовому режимі та підтримці реформ. Насправді квоти на поставки продукції з України в ЄС, за твердженнями переважної більшості промисловців, просто смішні. Країна майже втратила можливість поповнювати бюджет за рахунок транзиту з Європи та до Європи. Втрачено протекціоністські механізми в різних галузях, зокрема й у сільському господарстві. Окремі галузі економіки поставлено під загрозу знищення, наприклад машинобудування й суднобудування, літакобудування й космічну галузь. Дійсно, Європі наша сучасна промисловість, навіть наші галузі з високою додатковою вартістю, за великим рахунком, не потрібні. Але це аж ніяк не означає, що вони не потрібні Україні.

І тут нам потрібно ще раз звернути увагу на те що **УКРАЇНІ ПОТРІБНА НОВА «РОЗУМНА» ІНДУСТРІАЛЬНА ПОЛІТИКА!**

Протягом ХХ ст. Україна розвивалася саме як індустріальна держава. Її промисловий потенціал був одним із найвищих не тільки в СРСР (він поступався лише Російській Федерації), а й у Східній Європі. Якщо зробити невеликий ретроспективний аналіз, жодна держава Ради економічної взаємодопомоги (хто ще пам'ятає про таке економічне об'єднання) не могла зрівнятися з УРСР за обсягами промислового виробництва. Ба більше: можна сміливо стверджувати, що Україна (в межах Союзу) була донором для багатьох із центрально- і східноєвропейських держав, їхніх економік.

За роки незалежності багато чого змінилося — народну власність радянських часів приватизували, частково модернізували; час теж вніс корективи — багато підприємств перепрофілювалися або знайшли нові ринки збуту. Але все-таки промисловий потенціал продовжував бути основою української економіки.

Адепти європейської інтеграції вказували (причому справедливо) на те, що індустріальний сектор є однією з перешкод на шляху євроінтеграції: жорстко регламентований Спільний ринок європейських держав не був готовий поглинути Україну з її промисловістю. Питання впиралося, по-перше, у квоти на промислово продукцію, по-друге, у стандарти; по-третє, в необхідність багатомільярдних компенсацій за закриття цілих секторів економіки. Угода про асоціацію з ЄС теж передбачала, що Україна невдовзі може опинитися в ситуації, за якої низка підприємств (зокрема флагманів української індустрії) будуть змушені припинити роботу, і про це чесно попереджали і члени нашої Академії ще в 2013 р. На жаль, у гонитві за ефектною, десь навіть позерською зовнішньополітичною перемогою українське керівництво не думало про механізми пом'якшення удару по українській економіці за принципом: "Я подумаю про це завтра".

За останні роки в Україні склалася катастрофічна ситуація в промисловості. Частина об'єктів перебувають на невідконтрольній Україні території (і якщо говорити об'єктивно, це позначається й на діяльності підприємств на "основній" території країни, приміром, деякі металургійні підприємства пристосовані під вугілля, яке видобувається винятково на невідконтрольній території). Як результат, промислові гіганти ("Південмаш", "Азовмаш") практично зупинено. "Турбоатом", "Мотор Січ", НКМЗ, "Електротряжмаш" — на межі зупинки. Під загрозою скорочення опинилися 2,5 млн робочих місць у сфері промисловості. Рекомендації на кшталт "робітників, що втратили робоче місце, треба стимулювати до того, щоб вони розвивали

сферу послуг", утопічні. Уявіть собі процес створення подібних робочих місць та перетворення шахтарів, слюсарів, токарів, ливарників, сталеварів та інших на перукарів, офіціантів, масажистів, продавців.

Всі ці та інші свої вимоги бізнес виклав у відповідному зверненні на початку квітня 2016 р. до прем'єр-міністра України, міністра економічного розвитку і торгівлі, міністра закордонних справ та голови представництва ЄС в Україні. Українські експортери пропонують уряду якнайшвидше розпочати офіційні консультації з ЄС: «Незважаючи на застосування режиму автономних торговельних преференцій на українські товари, замість збільшення обсягів експорту Україна отримала суттєве його зменшення». Так, 2015 р. експорт з України до Євросоюзу скоротився на 25% у грошовому вираженні, втрати валютної виручки за рік перевищили 4 млрд дол. На початку 2016 р. негативна тенденція не змінилася — експорт українських товарів в ЄС скоротився на 6,3% і продовжує далі знижуватися. Головні причини такого зниження українські експортери вбачають у замалих нетарифних квотах, в рамках яких здійснюється поставка товарів без сплати імпорتنих мит. У перші місяці 2016 р. квоти на експорт до ЄС більшості конкурентоздатних, сільськогосподарських товарів Україна вже вичерпала. Приміром, на початок березня використані квоти на безмитний експорт в ЄС цукру, ячмінної крупи, борошна, меду, соку, кукурудзи. На 86,9% вичерпано квоту на оброблені томати, на 74,5% на пшеницю м'яку, пшеничне борошно і гранули. Більш ніж наполовину використано квоту з вівса.

Тому бізнес у своєму зверненні до уряду наполягав на збільшенні квот для поставок української продукції на ринок країн ЄС. Зокрема, квоти на кукурудзяну муку можна було б збільшити у 12 разів, на пшеницю — у 2 рази, на виноградний сік — у 9 разів, на цукор — в 15 разів, на томати — у 3 рази, на борошно — в 2 рази, на м'ясо птиці та напівфабрикати із неї — у 6 разів, а квоти на яблучний сік можуть бути скасовані зовсім. У свою чергу, Федерація роботодавців України питання перегляду обсягів тарифних квот піднімала у Брюсселі, в ході зустрічі із найбільшим бізнес-об'єднанням Європи BusinessEurope та під час засідання української сторони Платформи громадянського суспільства, що функціонує відповідно до Угоди про асоціацію Україна — ЄС. Не сприяє збільшенню українського експорту до Євросоюзу і наявність імпорتنих мит, на відміну яких багато хто сподівався після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Тому український бізнес вимагає також і зниження імпорتنих мит на деякі товари переробної промисловості та машинобудування.

Свої підписи під зазначеним зверненням поставили Федерація роботодавців України, Рада підприємців при КМУ, Федерація роботодавців автомобільної галузі, Всеукраїнське об'єднання роботодавців «Укрлегпром», Федерація роботодавців машинобудівної промисловості, Всеукраїнське галузеве об'єднання організацій роботодавців хімічної промисловості, Союз птахівників України, Всеукраїнський союз виробників будівельних матеріалів та виробів, Федерація роботодавців скляної промисловості України. Рік — минув, а змін на краще — не відбулося!

Але оптимістичний історичний досвід свідчить: «Немає такого економічного дна, з якого неможливо було б піднятися за лічені роки!». Це на практиці було доведено багатьма країнами. «У світі немає проклятих країн» — цю думку ще у 2010 р. висловив батько грузинських реформ Каха Бендুকідзе в одному зі своїх ін-

терв'ю. Іноді здається, що в цьому правилі Бендुकідзе є винятки. Але якщо навіть і так, чому цим винятком має стати Україна? Не має! Всі нинішні нові міцні економіки вийшли з війни з сусідами або з самої нижньої точки свого політико-економічного стану. Ці країни показали, що в світі немає дна, з якого не можна піднятися за кілька років.

Наприклад, у другій половині ХХ ст. той же Ізраїль кожні 10 років приймав у себе по одній великій війні. Це не стало перешкодою для побудови держави з рівнем ВВП в перерахунку на душу населення вище, ніж, наприклад, у Японії. Як говорила про це диво ізраїльський прем'єр-міністр Голда Меїр: "У нас була секретна зброя — відсутність альтернативи".

У 1949 р. банкір з Детройта Джозеф Додж приїхав в Японію в якості спеціального радника з фінансових питань. Йому казали: "Ну ти що, дурень? Ти хочеш побудувати в Японії ринкову економіку? Це неможливо. Люди кланяються один одному в пояс. Це феодальна країна". Тим не менш знадобилося зовсім небагато часу, щоб острівна економіка стала інноваційною, з другим у світі за обсягом ВВП.

Сінгапур в 1965 р. тільки вийшов з війни з Малайзією, мав проблеми із засиллям китайського населення і був кинутий британцями без природних ресурсів, навіть без доступу до будівельного піску. Батько сінгапурського дива прем'єр-міністр Лі Куан Ю точно описав події в своїй країні в назві мемуарів «З третього світу у перший. Історія Сінгапуру». Тепер цю працю цитують навіть українські політики як посібник «Капіталізм для чайників».

Чан Кайші, засновник незалежної держави Тайвань, і його партія Гоміньдан у Китаї програвали всі битви протягом 14 років. Але потім вони сіли на кораблі і дременули з Піднебесної на острів Фармозу (Тайвань). 3 млн лузерів і 4 млн неписьмених селян-остров'ян — що з цього може вийти? Відреклися від соціалізму. Спростили податки, стабілізували валюту і так далі. Тепер 23-мільйонний Тайвань — одна з найбагатших країн світу.

У 1970-х Ірландію за її нещасний вигляд називали "хвора людина Європи". Приблизно тоді ж влада зробила ставку на освіту, якісно покращити людський капітал. Для залучення іноземних інвестицій в Ірландії з'явився спеціальний орган — Агентство з індустріального розвитку, що надає гранти та фінансові пільги компаніям, що розвивають бізнес в країні. Тепер ця країна з 4,5-мільйонним населенням, порівнянним з Донецькою, Дніпропетровською областями або з Києвом і Київською областю, виробляє товарів і послуг на \$256 млрд. За даними Центрального статистичного управління Ірландії, в 2015 р. економіка країни за рік зросла на 26,3%. Це світовий рекорд.

Словаччина і Чехія у 1993 р. розіхалися, як бідні родичі. Майно ділили за курсом 1 до 2. З промислових активів Чехії дісталось все. Решта — Словаччини. Ділили навіть хокей. Чехія завоювала всі трофеї. Словаччина змушена була починати з третьої ліги (С). Через кілька років словаки увійшли в найвищу світову хокейну лігу, в 2002 р. стали чемпіонами світу. Нині 5 млн словаків, які ніколи не мали потужної промисловості, виробляють ВВП вище, ніж у 45-мільйонної України.

Польща — ікона сучасного стилю. Ключовий етап її перебудови — стрімка приватизація. За два перших роки в руках корпоративного сектору виявилось 45% всієї промисловості. Жодних ваучерів або закритих копійчаних продажів за прописаним під одного покупця умовами. Тільки кеш. Один з перших законів

польського уряду — закон про іноземні інвестиції. Цей документ скасовував обмеження на частку акціонерного капіталу для іноземців, встановлюючи податкові пільги для іноземних інвесторів, усував усі обмеження на вивіз прибутку та розмір інвестицій. У 1999 р. Польща провела пенсійну реформу. Один з її аспектів вимагав від кожного працюючого поляка у віці понад 30 років платити 12,2% в державний пенсійний фонд (ПФ), а 7,3% — перераховувати на особистий накопичувальний рахунок в недержавний ПФ (НПФ). За перші чотири роки реформ у Польщі було створено 16 неурядових ПФ, які керували близько 45 млрд злотих (понад €10 млрд). Вже до 2006 р. ця грошова маса зростає до €29,5 млрд, а до 2011 р. — перевищила €50 млрд. Ці приватні кошти брали участь у великій і малій приватизації.

Звичайно, це далеко не повний список стрімких підйомів. Але достатній, щоб прийняти формулу Кахи Бендукідзе: "У світі немає проклятих країн". І ось ще сказане ним в 2010 р.: "В Україні є всі шанси або залишитися найбільшою нерозвинутою країною Європи, або стати однією з найбагатших європейських країн". Так, зміни неминучі, такі умови мінливого світу, переходу на новий технологічний уклад. Але це має бути еволюція завдовжки в покоління, а не катастрофічне цунамі на догоду негайним потребам.

Насправді деіндустріалізація може обернутися для країни значно жорстокішим експериментом над суспільством, ніж сама індустріалізація 30–40-х років минулого століття, основним побічним ефектом якої стала спроба знищити класичне українське село. Деіндустріалізація — може вилитися в знищення промислової містоутворюючої основи сучасних українських міст, більшість яких розташовані на Сході України.

З другого боку ми не можемо ігнорувати і інтереси імпортерів, торговельної еліти, офісних працівників і тих, кого класики понад сотню років тому називали дрібними крамарями, а в сучасних умовах — чисельних представників малого та середнього бізнесу. У цьому сенсі природа індустріальних міст і міст торговельних зовсім різна. І обидва типи мають право на існування в нашій країні. Гаслом має бути: «Співіснування, а не витіснення одних іншими! Синергія взаємодії, а не Руїна взаємного знищення!»

Не деіндустріалізація, а саме нова, «розумна» індустріалізація — орієнтована на чітко визначені, в тому числі нові ринки та сектори економіки, на модернізацію виробництва, на конкретний сегмент споживання — необхідна нині Україні. Це дасть нові робочі місця громадянам, нові надходження до бюджету, нові кошти для розвитку. При цьому стимулювати слід передусім внутрішній ринок — це до питання про ринки збуту. Саме розвиток інфраструктурних проектів виводив із глибокої кризи і Сполучені Штати, і Німеччину, і навіть Китай. Безумовно, це хороший рецепт економічного піднесення й для України.

Загальносвітовим трендом, що народився в провідних економіках, стає розуміння, що в найближчі десятиліття національні економіки матимуть зростання передусім за рахунок стимуляції купівельної спроможності власного населення, монетизації соціальних відносин держави з громадянами, передових монетарних інструментів, що є, по суті, прямим роздаванням грошей населенню. Це сприятиме зростанню сфери послуг, малого й середнього бізнесу. І це — теж сценарій для підйому вітчизняної економіки.

Однак слід розуміти, що тільки навколо потужної передової, сучасної, конкурентоспроможної індустрії в Україні (як і всюди у світі) можливі розвиток малого та середнього бізнесу, внутрішнього ринку, зростання

реальних доходів громадян, формування того самого, такого потрібного, третього сектору, громадянського суспільства. Без сучасної «розумної» неоіндустріальної основи жодне зростання неможливе.

Серед комплексу економічних, політичних, соціальних та інших причин, які обумовили нездатність вітчизняної економіки гідно протистояти викликам нинішньої, та мабуть і наступних криз, без яких саме існування ринкової економіки є неможливим, однією із визначальних, є саме невідповідність якості технологічного розвитку України останніх років сучасним світовим тенденціям. Загальна відсталість технологічної бази національної економічної системи та слабкість механізмів її інноваційного оновлення — все це значно посилює та буде і у подальшому посилювати негативний вплив кризових ситуацій у світі на ситуацію в Україні та ускладнювати процеси подолання їх негативних наслідків. Проте нинішня ситуація в економіці України є свідченням того, що дана проблема і надалі залишатиметься однією серед найбільш актуальних.

Технологічна різноукладність вітчизняної економіки, наявність різних техноекономічних секторів, ринкових і галузевих сегментів — це особливість перехідного етапу її розвитку у технологічному і структурному вимірах.

Минулого року при Кабінеті міністрів України створений Національний комітет з промислового розвитку. На мій погляд назріла необхідність за європейськими аналогами у створенні постійно діючої Групи високого рівня у складі представників держави, великого, середнього та малого бізнесу, науковців та представників громадянського суспільства з координації основних стратегічних напрямків розвитку вітчизняної промисловості. Робочим апаратом такої групи міг би стати Інститут економіки промисловості НАН України із залученням і активістів нашої Академії економічних наук.

У той же час поточний стан речей не може не хвилювати будь кого з нас, як фахових економістів. З одного боку декларуються завдання якомога швидше наблизитися до найбільш розвинутих країн світу, а з іншого — у найбільш відомих світових рейтингах позиції України не покращуються, а часом навіть і погіршуються. Якщо нині Україна, за даними Heritage Foundation, перебуває на 162 місці у світі в рейтингу економічних свобод (найгірший показник для європейських держав), то це не просто тривожний дзвінок. Це вже набат!

Загалом ситуація, що складається у світі така, що за підрахунками Financial Times, майже мільярд чоловік у світі, що розвивається, ризикують випасти з лав середнього класу, що зароджується. За останні 30 років вражаючій кількості людей вдалося здолати межу бідності, але тепер виникають сумніви, чи вдасться їм не скотитися назад. Зростаюча нерівність і уповільнення темпів зростання світової економіки можуть спричинити серйозні наслідки для бізнесу, активно інвестувального в ринки, що розвиваються. Одне з найважливіших питань, яким задаються уряди, — як уповільнення розвитку позначиться на формуванні середнього класу в Китаї і Індії, адже багато хто вважає ці країни двигунами світової економіки в XXI ст.

Чому б нашої секції економістів-міжнародників зараз не ініціювати дослідження переваг і недоліків можливого відродження адаптованого до сучасних умов колишнього проекту "Міжмор'я" шляхом створення Балто-Чорноморсько-Середземноморсько-Каспійського торговельного союзу або ж відродження однієї з гілок «Великого Шовкового шляху»? Ринки регіону нам знайомі, вони досить місткі й, головне, підходять нам за технологічним рівнем. Акцентований

рух у цей регіон зможе хоча б частково компенсувати наслідки для нашої економіки сучасного стану політичних та економічних відносин з Російською Федерацією. Вже сьогодні Близький Схід і Центральна Азія — чи не основні ринки збуту для українських товарів, особливо сільськогосподарських продуктів, металу, літаків, будівельних матеріалів, добрив. В Україні і країн регіону спільні геополітичні інтереси. Чому б не розвивати спільні стратегічні пріоритетні дво- та багатосторонні відносини поряд з Польщею, Румунією та іншими країнами-членами ЄС, також і з Казахстаном, Туреччиною, Іраком, Іраном, Азербайджаном, Туркменістаном?

Сподіваємося, що й економічні відносини із Російською Федерацією колись — рано чи пізно будуть збалансовані. Сторінку конфронтації, недружніх дій, відвертого волюнтаризму обов'язково буде перегорнуто. Росія — це наш неминучий, самими історією й географією визначений стратегічний партнер. До речі, попри всі наявні протиріччя, Росія до сих пір залишається, наприклад, для Польщі торговельним партнером №2 після ЄС. Величезна довжина спільного кордону зумовлює цю прописну істину. Закони економіки говорять, що після внутрішнього ринку для будь-якої передової країни головними є ринки найближчих, зі спільним кордоном, сусідів. Тому очевидно, що згодом українські товари повернуться на величезний російський ринок, і це повернення має стати справжнім проривом для української економіки та величезним кроком до її відродження, а отже, до загального добробуту, але вже **на новій, сучасній, «розумній неоіндустріальній основі»**.

Відсутність чітких, прозорих, реалістичних планів і дій уряду з реформування економіки, а також складнощі з виконанням умов МВФ, безумовно, негативно вплинули на очікування бізнесу. Спроби уряду покращити бізнес-клімат, щоб надати поштовх розвитку малого і середнього бізнесу, не були вдалими, особливо з прийняттям Бюджетного, Податкового та Митного кодексів. Інші підготовлені законодавчі ініціативи врешті не були схвалені парламентом країни. **Ми просто зобов'язані реалізувати систему, що дає змогу забезпечити приплив інвестицій замість кредитів.** "Гроші позичають чужі й на певний час, а віддають свої та назавжди", — говорять, здається, народна мудрість. І можна додати: плюс відсотки. Плюс відсотки з відсотків (особливість кредитів від МВФ). Побачити, до чого призводить політика непродуманих кредитних позик, можна на прикладі Ліберії або Аргентини. У першому випадку кожен громадянин задовольняється в середньому 90 центами — одним доларом на день, але держава виплачує за боргами перед МВФ суми, рівнозначні трьом доларам на день на кожного громадянина. У другому випадку два дефолти призвели до того, що земля в Аргентині й ряд стратегічних об'єктів перейшли у власність зовнішніх кредиторів. Не думаю, що хтось у захваті від того, що Україна може в перспективі стикнутися з комплексним, комбінованим варіантом. І знову питання впирається в необхідність нової індустріалізації, без якої в країну не піде інвестор.

Неодноразово доводилося на різних рівнях управління, засобах масової інформації та зібраннях чути про те, що Україні ніби то не треба буде виплачувати всі борги за кредитами. Мовляв, прийдемо в Європу, і Захід нам спише наші боргові зобов'язання, як на початку 1990-х списав половину боргу Польщі. Мовляв, ми їм покажемо реформи, а вони нам — бац! — і спишать борги. Однак не будемо забувати про те, що

реформи — як і демократія, європейські стандарти та інші речі — потрібні не Європі. Європа упевнена, що вони необхідні нам. Заохочувати людину тільки за те, що вона вмивається та чистить зуби, ніхто не буде — гігієна потрібна передусім самій людині.

До того ж Україна не Польща. На початку 90-х років минулого століття справді склалася унікальна ситуація, коли з Польщі завдяки впливу її чисельної діаспори та не без участі та певного лобювання в католицькому середовищі з боку Іонна Павла II почали робити зразково-показову країну, на прикладі якої можна було продемонструвати іншим країнам Східної Європи можливості при переході від соціалістичного господарювання до ринкової економіки. Для Польщі зробили чимало винятків, і це стосується не лише боргових зобов'язань. Польща одержала де-факто пільгові умови при входженні в європейський спільний ринок (ні Чехія, ані Угорщина, ані Словаччина, ані країни Балтії такими умовами похвалитися не могли). Чи є в нас щось подібне, що має змусити Євросоюз піти нині на поступки Україні?

Тому, як науковці, ми повинні досить обережно ставитися до того, що Лешек Бальцерович на посту радника президента України зможе повторити шлях, який пройшла Польща. Бальцерович провів не реформи, а передреформи — комплекс дій із порятунку польської економіки. Реформи розпочалися пізніше — після шоквої терапії Бальцеровича.

Якщо вже зайшла мова про Польщу, то в мене є для вас і декілька цікавих новин. По-перше, на минулих і поточних зборах ми приймаємо до своїх лав декількох представників як польської економічної думки, так і представників польського земляцтва Донеччини, які евакуювалися влітку 2014 р. на свою етнічну Батьківщину, але не поривають зв'язків з Україною. По-друге, наша Академія підписала угоду про співпрацю з Познанським державним економічним університетом, Фондацією «Міжнародний інститут співробітництва та розвитку» при цьому університеті та низкою інших установ. Представницька делегація на чолі з заступником міжпарламентської групи Польща — Україна депутатом Сейму Польщі Боженою Камінською була прийнята Президентом Академії економічних наук України, в ході якої було обговорено декілька можливих напрямів взаємовигідної співпраці.

На жаль, Україна, внаслідок застарілої структури економіки, опинилась серед країн, які найбільше потерпають від світової кризи, тому сподіватись на швидкий вихід на передкризові рубежі та структурні трансформації економіки не доводиться. Зараз як ніколи Україні насамперед потрібні дії, спрямовані на стабілізацію державних фінансів, оздоровлення банківської системи, спрощення системи регулювання і стимулювання конкуренції. Не вживши цих заходів, Україна буде програвати у гострій конкурентній боротьбі країнам, що винесуть потрібні уроки після кризи. Наявність подібних розривів та необхідність їх ліквідації і ставить на порядок денний перед членами нашої академії низку завдань з нагального реформування напрямів наших досліджень з метою підготовки відповідних рекомендацій для всіх рівнів державного керівництва. З іншого боку — це також і своєрідний «момент істини», який дає нам нагоду визначитися, який свій доробок ми, як еліта економічної думки країни, можемо запропонувати народу, країні та владі у найближчій та більш віддаленій перспективі. На жаль, нам не вдалося, як ми це планували на минулорічних зборах, підготувати до друку монографію «Чи потрібна промисловість Україні майбутнього?». Однією з при-

чин цього стала низька активність членів нашої академії в наданні матеріалів. Тому, виходячи з вищевикладеного пропонується Президії (відповідальні Є.В. Савельєв, М.Г. Білопольський, В.І. Ляшенко) організувати до липня 2017 р. збір решти матеріалів, їх узагальнення та роздати її учасникам Загальних зборів 2018 р. (проект орієнтовної структури наведений ще раз у першому номері журналу «Вісник економічної науки України» за 2017 р., який Ви отримали при реєстрації).

А зараз дозвольте мені як і минулого року не зупинятися на основних результатах, які отримали протягом звітнього періоду члени нашої академії, оскільки через об'єктивні обставини Президія не отримала своєчасно звіти від більшості наших відділень та членів академії. На жаль нам не вдалося оперативно перебудувати нашу взаємодію на електронну форму спілкування. Сподіваюсь що це зроблять присутні в залі представники регіональних відділень.

У подальшій частині свого виступу я хочу зупинитися головним чином на питанні розробки стратегії дій нашої академії в умовах набрання чинності Законами України про вищу освіту та нової редакції Закону України про наукову та науково-технічну діяльність.

Одним із кроків на шляху реалізації дії цих законів може стати більш тісне співробітництво зі Спілкою економістів України. Ми вдячні керівництву спілки, що Президент АЕН України О.І. Амоша та віце-президент В.І. Ляшенко обрані до складу Президії цієї шанованої організації. Це може надати додаткові можливості для поєднання зусиль наших братніх структур на благо України. Хто хоче шукати шляхи виходу з існуючої кризи, той спільними зусиллями їх обов'язково знайде.

На минулорічних зборах вже доповідалося, що на виконання положень цих законів та статутних положень нашої академії щодо розбудови ланцюжка «наука-освіта-бізнес», наша Академія виступила спільно з Полтавським університетом економіки і торгівлі Укоопспілки та евакуйованим до м. Дніпра «Сімферопольським вино-коньячним заводом» засновницею громадської спілки «Міжнародний центр соціально-економічних досліджень проблем модернізації та розвитку кооперації», офіс якої розташований у Полтавському університеті. Як показав минулий рік функціонування цієї структури реально підсилило представництво економічної науки в регіоні та сприяє його сучасній модернізації.

На мою думку ці закони також повинні скласти правове підґрунтя створення на базі регіональних центрів НАН та МОН України мережі регіональних інноваційних систем, які дозволять ініціювати формування спеціальних регуляторних режимів прискорення реалізації пріоритетних напрямків розвитку регіонів, тим самим прискорити подолання відставання у впровадженні сучасних технологій з метою випереджального розвитку регіонів та країни в цілому.

Можливо для цього треба шукати нові форми взаємодії в областях осередків нашої академії, створювати спільно з вишами філії та лабораторії академічних інститутів, більш активно взаємодіяти з бізнесом через регіональні Торгово-промислові палати, а з обласною владою та органами місцевого самоврядування через обласні та місцеві Агенції регіонального розвитку, регіональні фонди підтримки підприємництва. На мій погляд це буде сприяти поширенню наших наукових розробок, а також диверсифікації джерел їх фінансування.

Тому пропонується розгорнути відповідне обговорення на шпальтах нашого журналу і доручити Президії

(академіки Є.В. Савельєв, М.Г. Білопольський, В.І. Ляшенко) узагальнити відповідні пропозиції, надати їх у відповідний комітет Верховної Ради, а також розробити відповідні заходи з реалізації та доповісти про виконання на наступних Загальних зборах.

Далі декілька традиційних організаційних питань.

Традиційно за звітний період членами академії видано значну кількість монографій, підручників, навчальних посібників, збірників наукових праць тощо. Вважаю, що на цьому більш детально зупиняться керівники регіональних осередків.

Новим статутом було передбачено з метою усунення проблем, які виникають при визначенні кворумів на загальних зборах, а також втратою деякими членами зв'язків з академією, введення поряд з членами та членами-кореспондентами звань – почесних та асоційованих членів до яких відносити тих, хто фактично втратив зв'язки з академією в силу різних обставин. Минулого року ми приймали відповідні рішення про перереєстрацію та щодо складання відповідних списків регіональними центрами та місцевими відділеннями і передачі їх Президії для узагальнення і затвердження на щорічних зборах. Згідно нової редакції Статуту ці категорії наших членів не будуть враховуватись як «бойові багнети» нашої організації при визначенні відповідних кворумів та прийнятті рішень. Цю роботу треба завершити, думаю, у першому півріччі цього року. Тому ще раз дуже вимогливо прошу віце-президента М.Г. Білопольського взяти виконання прийнятих відділеннями та центрами кадрових рішень під особистий контроль.

Втім хочу ще раз і цього року наголосити, що сучасна криза висвітлює ще раз напрям, над яким слід було б попрацювати як Президії нашої академії, так і її членам, – це **співробітництво з недержавними аналітичними центрами**, які починають відігравати все більш суттєву роль у формуванні економічної політики уряду. У лавах нашої академії майже немає представників цих структур, що не сприяє інформаційним контактам та вирішенню статутних завдань академії. Тому вважав би за доцільне ще раз обговорити на цих зборах питання співробітництва з недержавними аналітичними центрами та їх більш активного залучення до роботи в нашій академії. Відповідний пункт пропонував би внести і до проекту рішення наших Загальних зборів.

Ще раз хочу рекомендувати регіональним центрам, місцевим відділенням та членам Академії при наданні щорічних звітів не обмежуватися тільки переліком статей, конференцій та назв виконаних наукових тем, але й більш детально висвітлювати зміст наукового доробку (результати аналізу, виявлені тенденції та закономірності, розроблені концепції, обґрунтування перспективних напрямків досліджень тощо). Це сприятиме підготовці змістовних звітів як керівників регіональних відділень, так і загалом Президії нашої академії.

Ще раз нагадаю, що наша Академія економічних наук України вже понад протягом 20 років її існування ніколи не залишалася осторонь від сучасних соціально-економічних проблем України. Певний погляд та певні думки на сучасні проблеми будуть висловлені в процесі обговорення доповіді Президії та стану економіки на зборах та знайдуть своє відображення на шпальтах як академічних, так і інших видань.

Усе це дасть змогу наблизити головну мету – зробити правильні висновки та знайти шляхи подолання негативних наслідків сучасної кризи.

Любіть Україну!

Дякую за увагу! Запрошую до дискусії!